

Mishnah Sanhedrin, chapter 3

משנה סנהדרין פרק ג

(1) [Civil] monetary claims [are judged] by three. Each [litigant] chooses one [judge of his choice] and the two jointly choose the third; these are the words of Rabbi Meir. But the Sages say, The two judges choose the third. Each litigant may object to the judge chosen by the other [if he is not an ordained judge]; these are the words of Rabbi Meir. But the Sages say when is this so? Only if he [the one who objects] brings proof that they [the judges that the other one chose] are either relatives or [otherwise] ineligible [to judge] but if they are fit, they are recognised [by law] as [if they were] *mumhin* [i.e., ordained judges and] they cannot be disqualified. [In the case where each of the litigants state, that he has two sets of witnesses, since the disqualification of the first set has no bearing on the case, therefore,] each [opposing] party may [combine with one other witness to] reject the [first] witnesses produced by the other [i.e., the litigant himself may serve as witness at his own trial, by combining with another to invalidate the witnesses brought against his judge, even if it turns out later that his opponent really did not have another set of witnesses]; these are the words of Rabbi Meir. But the Sages say [The litigant himself is always disqualified from being a witness, since his opponent may change his mind and say that he now only has the one pair of witnesses; however] when is this so [that he can reject his

א דיני ממונות, בשלשה. זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, ושניהן בוררין להן עוד אחד, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, שני הדינים בוררין להן עוד אחד. זה פוסל דינו של זה וזה פוסל דינו של זה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אימתי, בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין, אבל אם היו כשרים או ממהיין, אינו יכול לפסול. זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אימתי,

רבנו עובדיה מברטנורא

א זה בורר לו אחד. אחד מהבעלי דינים בורר לו דיין אחד לדונו ולהפך בזכותו. וכן השני בורר לו דיין אחד. ושני הבעלי דינים ביחד בוררים להם עוד דיין שלישי ומתוך כך יצא דין אמת לאמתו דצייתי בעלי דינים דינא ואמרי קושטא קא דייני לן דסבר החייב הרי אני בעצמי בררתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך והדיין הג' בעצמו נוח לו להפך בזכות שניהם. מפני ששניהם ביררו אותם: וחכ"א שני הדיינים בוררים להם אחד. בלא דעת הבעלי דינים כדי שלא יהיה לבו של זה השלישי נוטה אצל אחד מהן. והלכה כחכמים: זה פוסל דינו של זה. יכול הוא לומר לא אדון לפני בית דין שבררת: בזמן שמביא עליהן ראיה.. שזה מביא ראיה על דיין שבירר זה. לפסולה: אבל אם הם כשרים ומומחים. ה"ק אבל אם היו כשרים שאינם לא קרובים ולא פסולים. אף על פי שהם יושבי קרנות נעשו כמומחזין. ואינו יכול לפסול. ופסק ההלכה בזה כשקבלו בעלי הדין מי

witnesses]? Only when proof is brought [i.e., he has a complete set of witnesses, without himself] that they are either related or [otherwise] ineligible, but if they are [legally] eligible [i.e., he does not have a complete set of witnesses] no one [litigant] can [combine with another witness to] disqualify them.

(2) If one [of the litigants] says to the other I accept my father or your father as [a] trustworthy [judge] or I have confidence in three herders of cattle [to judge the case], Rabbi Meir says: He [the defendant] may [subsequently, after the ruling] retract, but the Sages rule that he cannot change his mind after the ruling.

רבנו עובדיה מברטנורא

שידין להם בין יחיד בין רבים. ופסק עליהם את הדין דינו דין. ואין סותרין דינו. ואף על פי שאינו מומחה לרבים. ואם נודע טעה. אם בדבר משנה טעה או בדבר המפורש בגמרא. מחזירים הדבר כשהיה. ודין בו כהלכה. ואם אי אפשר להחזיר כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים. פטור הדיין מלשלם מאחר שקבלוהו עליהם. שאף על פי שגרם להזיק לא נתכוין להזיק. ואם טעה בשקול הדעת והוא בדבר שנחלקו בו תנאים או אמוראים או גאונים וסוגיא דעלמא כחד מנייהו זה הדיין כדברי אותו הגאון שאין סוגיית העולם כמותו. אם לא נשא ונתן ביד יחזור הדיין. ואם אי אפשר להחזיר ישלם מביתו ואם נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם מביתו ודיין שלא קבלו אותו בעלי הדין אלא שעמד מאליו או מנה אותו המלך או קצת זקני הקהל העמידוהו. אם אינו מומחה לרבים אף על פי שנטל לרשות מראש הגולה אין דינו דין. בין טעה בין לא טעה ואינו בכלל הדיינין אלא בכלל בעלי זרוע וכל אחד מבעלי דינין אם רצה סותר דינו וחזור ודין בפני בית דין. ואם טעה ולא נשא ונתן ביד יחזיר הדיין. ואם אי אפשר להחזיר ישלם מביתו כדין כל גורם להזיק ואם נשא ונתן ביד ישלם מביתו וחזור ונטל מבעל דין זה שנתן לו שלא כהלכה. ומומחה לרבים שקבלו אותו בעלי דינים. או שנטל רשות מראש גולה אף על פי שלא קבלו אותו בעלי דינים. הואיל והוא מומחה אם טעה בין בדבר משנה בין בשקול הדעת. ואי אפשר להחזיר הדיין פטור מלשלם. ומומחה שנטל רשות מראש גולה יש לו לכופו לבעלי הדין שידונו לפניו. בין רצו בין לא רצו. בין בארץ בין בח"ל. ומי שנטל רשות מן הנשיא שבארץ ישראל אינו יכול לכופו לבעלי הדין אלא בארץ ישראל בלבד ומומחה הוא. מי שלמד בתורה שבכתב ושבעל פה ויודע לסבור להקיש ולהבין דבר מתוך דבר (הוא הנקרא מומחה) וכשהוא ניכר ויודע. ויצא טבעו אצל אנשי דורו. נקרא מומחה לרבים והוא יכול לדון יחיד ואפילו לאנקט רשות מראש הגולה: זה פוסל עדין של זה. פלוגתייהו דר"מ ורבנן מוקי לה בגמרא כשאמר בעל דין יש לי שתי כתי עדים בדבר והביא כת ראשונה ועמד בעל דין שכנגדו עם אחר ואמר פסולין הן. ר' מאיר אומר יכול הוא עם אחר לפוסלן ולא נוגע בעדות הוא. שהרי אמר יש לי כת אחרת ואם בקש ולא מצא יפסיד ורבנן סברי אף על גב דאמר תחלה יש לי שני כתי עדים יכול לחזור ולומר אין לי אלא אלו ונמצא זה שבא לפוסלן נוגע בעדות הוא ולא מפסלי אפומיה והלכה כחכמים: ב נאמן עלי אבא. להיות דין אף על פי שהוא פסול מן התורה לרונני לא לזכות ולא

[However, before the ruling was given, the Sages also agree that he can retract, unless he made a *kinyan* — an act formalizing a transaction, legally binding him to his statement]. If a man was under the obligation of an oath to his fellow and the latter said to him, Swear to me by your life [and I will pay you and he swore], Rabbi Meir holds he may retract, but the Sages

אומרים, אינו יכול לחזור בו. הִיָּה חַיֵּב לְחַבְרוֹ. שְׂבוּעָה וְאָמַר לוֹ דוֹר לִי בְּחַיֵּי רֵאשֶׁתְּךָ, רַבִּי מֵאִיר אָמַר, יָכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ. וְחַכְמִים אֹמְרִים, אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ: גַּ וְאֵלוֹ הֵן הַפְּסוּלִין, הַמְּשַׁחֵק בְּקַבֵּיָא, וְהַמְּלִיָּה בְּרַבֵּית, וּמְפָרְחֵי יוֹנִים, וְסוֹחְרֵי שְׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּתַחֲלָה הָיוּ קוֹרְיֵן אוֹתָן אוֹסְפֵי שְׁבִיעִית. מִשְׁרָבוּ הָאֲנָסִין, חִזְרוּ לְקוֹרְיָתָן סוֹחְרֵי שְׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתִי,

say, He cannot.

(3) And these are ineligible [to be witnesses or judges] a gambler with dice, one who lends or borrows with interest, those who race pigeons and traders [in the produce] of the *shemitta* [i.e., Sabbatical year]. Rabbi Shimon says: At first they called them, “those who gathered [produce] on *shemitta*” [i.e., that these were ineligible to be witnesses or judges]. But when the tax collectors grew in number [i.e., people had to give tax in produce and they therefore, had to gather produce] they changed their name to traders of the *shemitta* [i.e., only those who did business with the produce of *shemitta* are ineligible]. Rabbi Yehudah said

רבנו עובדיה מברטנורא

לחובה. כדנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים: נאמנים עלי שלשה רועי בקר. לדון. דאילו לעדות רועי בקר כשרים הן: ר' מאיר אומר יכול לחזור בו. אפילו לאחר גמר דין. לאחר שקבל הדין העדות ואמר איש פלוני אתה זכאי אינו יכול לחזור בו. לאחר גמר דין בלבד הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ. דאילו קודם גמר דין מודים חכמים לר' מאיר דיכול לחזור בו ואם קנו מידו נמי שמקבל עליו עדות איש פלוני או דינו של איש פלוני אפילו קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו שאין לאחר קנין כלום. וכן הלכה: דור לי בחיי ראשך. נדור לי בחיי ראשך ואתן לך מה שאתה תובע ואין צריך לומר ומחול לך מה שיש לי אצלך ונדר לו או קנו מידו אף על פי שעדיין לא נדר אינו יכול לחזור בו. כדברי חכמים. וכן הלכה: ג ואלו הן הפסולים. לדון ולהעיד: המשחק בקוביא. פסול לעדות לפי שאינו מתעסק בישובו של עולם. ואסור לאדם שיתעסקו בעולמו אלא או בתורה וגמילות חסדים. או בסחורה. ואומנות. ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם: מלוה בריבית. אחד הלוח ואחד המלוה שניהם פסולין דק"ל המלוה והלוח שניהם עוברים בלא תעשה ומפריחי יונים. אית דמפרשי מין ממניני השחוק. אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך ואית דמפרשי שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעלה בעל כרחך. ויש בהן גזל מפני דרכי שלום. ולא גזל גמור וסוחרי שביעית. עושין סחורה בפירות שביעית. והתורה אמרה (ויקרא כה) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה. ולא לסחורה: רש"א וכו'. בגמרא מפרש מלתי דר"ש הכי. בתחלה היו קוראים אותם אוספי שביעית כלומר אוספי פירות שביעית לעצמן היו פסולים לעדות. כמו סוחרי פירות שביעית: משרבו האנסין. השואלין מנת

[regarding gamblers and those who race pigeons]: When is this so [that they are ineligible]? If they don't have any other trade. But if they have other means of livelihood they are eligible.

(4) And these are regarded as relatives [and are disqualified from testifying or judging] his father, his brother, his

father's brother, his mother's brother, his sister's husband [i.e., his brother-in-law], the husband of one's paternal aunt and the husband of one's maternal aunt, his mother's husband [i.e., a stepfather], his father-in-law, and brother-in-law [from his wife, i.e., the husband of his wife's sister] all these, their sons and sons-in-law and one's stepson by himself [i.e., a stepson's children are not disqualified from testifying]. Rabbi Yose said: This is [the text of] Rabbi Akiva's Mishnah, however, the first Mishnah [reads:] His uncle and his uncle's son and whoever is

רבנו עובדיה מברטנורא

המלך כך וכך כורין תבואה בכל שנה והיו צריכין לאסוף תבואה של שביעית לפרוע ממנה מנת המלך חזרו לומר סוחרי פירות שביעית בלבד. הם פסולים. אבל אוספי תבואת שביעית לתת למלך כשרים לעדות. כיון שאין אוספים לאצור לעצמן. ולענין פסק הלכה כל מי שעבר עברה שחייב עליה מיתת בית דין. או כרת. או מלקות. פסול לעדות מיתה נקרא רשע. דכתיב (במדבר לה) אשר הוא רשע למות. ובחייבי מלקות כתיב (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע. והתורה אמרה (שמות כג) אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס. ודרשינן אל תשת רשע עד. ואם לקה חזר להכשרו דכתיב ונקלה אחיך לעינך כיון שלקה הרי הוא כאחיך. ואם לקח ממון שלא כדין אף על פי שאינו חייב ביה לא מיתה ולא מלקות. פסול לעדות. כגון גנב וגזול ומלוה בריבית ואם לקח ממון שיש בו איסור דרבנן. פסול לעדות מדרבנן. כגון מפריחי יונים. וחמסן דיהיב סמי החפץ שאין הבעלים רוצים למכרו. והגבאים והמוכסים שלוקחים לעצמן ומקבלי צדקה מן העו"ג בפרהסיא אלו וכיוצא בהן פסולין לעדות מדרבנן. ואין עדותן בטלה עד שיכריזו עליהם ויפסמו אותן. אבל פסולי עדות של תורה אין צריכין הכרזה. וכל הפסולין לעדות. בין של תורה בין של דבריהם. אם נודע מענינים שעשו תשובה גמורה והממון שלקחו שלא כדין החזירוהו ועשו סיג וגדר לעצמן באותו דבר שחטאו בו שלא יסיפו לעשותו עוד. הרי אלו חזרו להכשירן. ומשחקי בקוביא אף על פי שאין בזה גול אפילו מדבריהם. הם פסולים לעדות לפי שאין מתעסקין בישובו של עולם. ואין בהם יראת שמים. ודוקא שאין להם מלאכה ואומנות אלא הוא. כדברי ר' יהודה. וכן הלכה. ואימתי חזרתן משישברו פספסיהן ויקבלו עליהם דאפילו בחנם לא עבדי: **ד ובעל אחותו וכו'.** משום דבעל כאשתו. **וגיסו.** בעל אחות אשתו: **הם ובניהן וחתניהן.** ודוקא בנים ובנות שיש לו לגיסו מאחות אשתו. אבל אם יש לו בנים ובנות מאשה אחרת. או חתנים נשואים לבנות שיש לו מאשה אחרת אינן חשובין קרובין וחורגו. בן אשתו מאיש אחר. הוא בלבד חשוב קרוב אבל בן חורגו. וחתן חורגו לא. ואשתו חורגו לא יעיד לה דאשה כבעלה. והאחים זה עם

eligible to inherit [from him]. And all who were related at that moment [i.e., the moment he witnessed the event]. If one had been related but then ceased to be related [before he witnessed the event], he is eligible. Rabbi Yehudah says: Even if one's daughter has died but he [the son-in-law] has had children by her, he is still considered related [the *halachah* does not follow Rabbi Yehudah].

(5) A friend or an enemy [is disqualified]. “A friend” [means] one's best man [during the period of his friend's wedding] (see Bava Batra 9:4); “An enemy” [means] any man who is not on speaking terms with him for three days. They [The Rabbis] said to him, Jews are not suspect [to falsify testimony] on such grounds [but we do agree, that a friend or an enemy, may not serve as a judge].

(6) How do we cross-examine witnesses? They are brought into a room and are frightened [i.e., they are told the consequences of one who falsifies testimony]. Then they are all sent out (see other versions in Tosfot Yom Tov) except for the most senior [witness], and we [the judges] say to him, Tell us how do you know that so and so owes [money] to so and so? If he answers He personally told me

רבנו עובדיה מברטנורא

זה בין מן האב בין מן האם הרי הן ראשון בראשון. ובניהם זה עם זה שני בשני ובני בניהם זה עם זה. שלישי בשלישי. ולעולם שלישי בראשון כשר. וא"צ לומר שלישי בשני. אבל שני בשני וא"צ לומר שני בראשון. שניהם פסולים. וכדרך שאתה מונה בזכרים. כך אתה מונה בנקבות וכל אשה שאתה פסול לה כך אתה פסול לבעלה. וכל איש שאתה פסול לו. כך אתה פסול לאשתו. אבל משנה ראשונה דודו ובן דודו. ואין הלכה כמשנה ראשונה: וכל הראוי ליורשו. תשלום משנתו שלר"ע היא ולא ממשנה ראשונה וכל הראוי ליורשו' דהיינו קרובי האב. אבל קרובי האם כגון אחי אמו שהזכרנו. כשר לו. שהרי אין אחי אמו ראוי ליורשו. אבל הוא ראוי לירש אחי אמו לפיכך הוא פסול להעיד לו: היה קרוב. כגון חתנו וראוי ליורשו מחמת אשתו: ונתרחק. שמתה אשתו קודם שראה עדות זו: ר"י אומר וכו'. ואין הלכה כר": ה' שושבינו. רעהו בימי חופתו. פסול לו כל ימי החופה: לא נחשדו ישראל על כך. להעיד שקר משום איבה ואהבה. וכן הל'. ודוקא בעדות פליגי רבנן עליה. אבל בדין מודו רבנן דפסול לו לדון דאי רחים ליה. אינו רואה לו חובה. ואי סני ליה. לא מצי לאפוכי בזכותיה: ו' מאיימין עליהם. מודיעים אותם שהשוכרים עדי שקר. הן עצמן מבזין אותן

I owe him [the money], or so and so told me that he owes him [money] his statement is worthless, until he declares; In our presence, he [the defendant] admitted to the other litigant that he owes him two hundred *zuz*. After that the second witness is brought in and is cross-examined. If their statements match, they [the judges] proceed to discuss the case. If two find him not liable and one liable, he is declared not liable, two liable and one not liable, he is declared liable, one [judged him] liable and one not liable, [or even] if two find him not liable or liable and the third [judge] is undecided [even though had he voted we would rule according to the majority], they add [to the number of] judges [his indecision is considered as though he had not judged at all, and the law requires three judges].

(7) When the verdict has been reached, they [the litigants, who were sent out during deliberations, so as to keep the ruling of the individual judges secret] are brought in and the senior judge says So and so, you are not liable [or] so and so, you are liable. And from where do we know that [one of the judges] upon leaving should not say; I wanted to acquit, my colleagues however, convicted, so what could I do, seeing that they were in the majority? Of such it is written “Do not go around as a gossipmonger amidst your people” (Leviticus 19:16) and it is

רבנו עובדיה מברטנורא

וקוראים להם רשעים דכתיב (מלכים א כא) נבנות. והושיבו שני אנשים בני בליעל נגדו שיועצי המלך שהיו יועצים לשכרן קוראים להן בני בליעל: **הוא אמר לי. הלוח אמר לי: לא אמר כלום.** דעביד איניש דאמר פלוני נושה בי. כדי שלא יחזיקוהו עשיר: **הודה לו.** שהיו שניהם בפנינו ולהודות לו נתכוין להיות לו עדים בדבר: **אפילו שנים מזכים או מחייבים.** ואחד אומר איני יודע. יוסיפו דיינים. ואע”ג דאי הוה פליג עלייהו הוה בטל במעוטו. כי אמר איני יודע. הוי כמו שלא ישב בדין. נמצא הדין בשנים. ואנן שלש בעינן: **זו היו מכניסין אותן.** לבעלי דינין שלאחר ששמעו טענותיהן היו מוציאין אותן לחוץ כדי שישאו ויתנו בדבר ולא ישמעו הבעלי דינים מי מחייב ומי מוכה לחוץ כדי שישאו ויתנו בדבר ולא ישמעו הבעלי דינים מי מחייב ומי מוכה:

אמר לי שאני חייב לו, איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו, לא אמר כלום, עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז. ואחר כך מכניסין את השני ובודקים אותו. אם נמצאו דבריהם מכונים, נושאים ונותנים בדבר. שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב, זכאי. שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי, חייב. אחד אומר זכאי ואחד אומר חייב ואפילו שנים מזכין או שנים מחייבין ואחד אומר איני יודע, יוסיפו הדינים: **זו גמרו את הדבר,** הוי מכניסין אותן. הגדול שבדינים אומר, איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. ומנין לכשיצא אחד מן הדינים לא יאמר אני מוכה וחברי מחייבין אבל מה אעשה שתחרי רבו עלי, על זה נאמר (ויקרא יט) לא תלך רכיל

[further] written “he that goes as a gossipmonger reveals secrets (Proverbs 11:13).

(8) Any time he brings proof, it can overturn the verdict, but if they told him, Any proof you may have must be produced within thirty days: If he does so within the thirty days, it overturns [the decision], after thirty days it does not. Said Rabban Shimon ben Gamliel What is one to do if he did not have [favorable evidence] within the thirty days, but only after? [I.e., he may bring evidence any time he finds it, the *halachah* here follows this view.] If they said to him Bring witnesses and he answered, I don't have any, or [they told him] Bring proof and he replies I have none, yet subsequently, he produced proof or found witnesses, it is of no value, [i.e., once he states categorically that he has no further evidence to present, we take him at face value, and any subsequent evidence is suspect], said Rabban Shimon ben Gamliel, What is he to do if he was not aware that the witnesses were available, but only found them afterwards or that there was proof, but only discovered it later? [The *halachah* here does not follow Rabban Shimon ben Gamliel.] If [they told him Bring proof and he says he has none and] he sees that he is about to be found guilty so he says [Wait] bring so and so who will testify in my favor, or he pulls out [documentary] evidence from under his belt, [even Rabban Shimon ben Gamliel will admit that his proof is suspect and] it is valueless.

רבנו עובדיה מברטנורא

ח הבא ראיה. שטר זכות: ה"ז אינו כלום. שהרי אמר אין לי וחישינן שמא זייף או שכר עדי שקר: אמר רשב"ג וכו'. ואין הלכה כרשב"ג: קרבו פלוני ופלוני והעידוני. בהא אפילו רשב"ג מודה דכיון שהי היודע בהן ואמר אין לי. ודאי שקרן הוא. אבל הטוען יש לי עדים או ראיה במדינת הים אין שומעין לו לענות הדין עד שישלח למדינת הים אלא פוסקין את הדין כפי מה שראוין ממנו עכשיו וכשיביא עדים או ראיה סותר את הדין. וחוזרים ודנים כפי העדים או הראיה שהביא: אפונרתו.

חגורתו ואית דמפרשי מלבוש הסמוך לבשרו:

בעמיה, ואמר] [משלי יא) הולך רכיל מגלה סוד: ח כל זמן שמביא ראיה, סותר את הדין. אמרו לו, כל ראיות שיש לך הבא מכאן עד שלשים יום. מצא בתוך שלשים יום, סותר. לאחר שלשים יום, אינו סותר. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים. אמרו לו הבא עדים ואמר אין לי עדים, אמרו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה, ולאחר זמן הביא ראיה ומצא עדים, הרי זה אינו כלום. אמר רבן שמעון בן גמליאל מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים, לא היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה. (אמרו לו הבא עדים, אמר אין לי עדים, הבא ראיה ואמר אין לי ראיה), ראה שמתחייב בדין ואמר קרבו פלוני ופלוני והעידוני או שהוציא ראיה מתוך אפונדתו, הרי זה אינו כלום: